

Az optikai lemez nem jelenti az online hálózatok végét

Az *American Libraries* szerkesztősége azzal a körkérdéssel fordult egy sor rendszerszervezési szakértőhöz, vajon szerintük az online hálózatok végét jelenti-e az optikai lemez. A válaszok egyértelműen nemlegesek, de nagy változásokat jósolnak a tájékoztatási rendszerekben.

A válaszok szerint a kérdést három részre kell bontani. Külön kell vizsgálni a referenz célú felhasználást, a katalogizálást segítő rendszereket és a könyvtár saját katalógusának elhelyezését. A válasz azonban a három részkérdés egyikére sem teljesen tiszta még.

Referenz célra egyértelműen fennmaradnak az online hálózatok. Az optikai lemezen hozzáférhető adatbázisok referenz célú használata olcsóbb és kényelmesebb, testre szabottabb lehet, mint az online elérés. Viszont egy könyvtár egyszerre sok adatbázist használ, és ezek közül csak egyet-kettőt olyan gyakran, hogy megérje annak optikai lemezes változatát beszerezni. A többi továbbra is távoli online szolgáltatóközpontoknál célszerű igénybe venni. A katalogizálás kérdéskörében a válasz sokkal nehezebb. A dokumentumleírásban kiterjedten használhatók az optikai lemezek a kész rekordoknak a katalógusba iktatásához, de az LC MARC-szolgáltatásban nem szereplő címek iránt érdeklődő, ill. a visszamenőleges katalóguskonvertálásban érdekelt könyvtárak nem mondhatnak le az online hozzáféréstől. A döntést befolyásolja, hogy van-e mód az erőforrások megosztására. A helyi katalógusok szempontjából a legnehezebb a döntés. Itt az optikai lemez használata olcsó, de az adatok nem frissek, és így pl. nem jelölhetik egy adott dokumentum "státusát". Sok könyvtár viszont optikai lemez nélkül anyagilag képtelen online katalógus létrehozására. Az online szolgáltatásra és az optikai lemezre egyaránt szükség lesz, de a könyvtár jellegétől, helyzetétől, anyagi lehetőségeitől függ, hogy melyiket részesíti előnyben.

A mesterlemez-készítés drága volta miatt az optikai lemezek nem olyan naprakészek, mint az online rendszerek. Ebben a tekintetben a helyi – egyszeri – beírás lehetősége (WORM) nem igazi megoldás, mivel aligha tud lépést tartani a könyvtárakban használt online adatbázisok gyarapodási tempójával. A jövő az online hálózatokat és az optikai lemezeket a szolgáltatás decentralizálása jegyében ötvöző, ún. hibrid rendszereké (az OCLC, a WILSONLINE és a WLN az úttörők ezen a téren), amelyek keretében

az optikai lemezes rendszerek mintegy az online hálózatok termékeit és szolgáltatásait egészítik, terjesztik ki.

Az online hálózatok úgy reagáltak a versenyhelyezetre, hogy új szolgáltatásokat vezettek be. A WLN (Western Library Network) CD-ROM-on is terjeszteni kezdte központi katalógusát, az OCLC nem katalógusra alapozott referenzszolgáltatásokkal vette fel a kapcsolatot (Dialog), az RLG (Research Libraries Group) pedig a megosztott rendszer egy formáját tanulmányozza. Az LSP (Linked Systems Project) vállalkozás lehetővé teszi a külső források, helyi hálózatok adatainak közvetlen hozzáférését.

Felmerült az optikai lemezek hálózaton történő osztott elérésének gondolata is. A mai nagy hozzáférési idők mellett azonban ez egyelőre nem oldható meg.

Az optikai lemezes adatbázisok sikere attól függ, hogy milyen többletértéket tudnak nyújtani a gazdaságosság, az információhordozó és a tárolt információ összhangja, a hozzáférés javítása stb. terén. Ez az online hálózatokra is érvényes. Együtt fog élni a kettő, néha különböző használói körök hasonló igényeit kielégítve, néha egymás szolgáltatásait kiegészítve.

Az online igények egy részének helyi szintű kielégítése nagymértékben csökkentheti a hálózatok igénybevételét, és ez árcsökkenéshez vezethet. Az olcsóbbá, elérhetőbbé váló hardverkonfiguráció még az online rendszerek számbeli növekedését is maga után vonhatja. Az online szolgáltatásnak viszont több olyan előnye van, amelyeket az optikai lemez nem képes átvállalni (üzenetek közvetítése, könyvtárközi kérések továbbítása stb.). Ebből a "konkurenciából" mindeképpen a könyvtárhasználó húz hasznot.

A kérdés nem az, hogy az optikai lemez az online hálózatok végét jelenti-e, hanem az, hogy a számításhoz jövő technikai megoldások közül melyik nyújtja leghatékonyabban az igényelt információt a felhasználók számára.

/Will optical discs be the end of online networks? AL automation symposium. = American Libraries, 18. köt. 4. sz. 1987. p. 253–256./

(Mándy Gábor)